No. of Printed Pages/Questions: 10 / 18

O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Half Yearly Examination (2025 – 2026)

Class / Section: VII **MM : 80**

Subject: Sanskrit **Time : 3.Hrs.**

Name: ____________ Roll No. : __________

(Fifteen Minutes Extra will be given for reading the Question Paper.)

General Instructions: All questions are compulsory

निर्देशाः1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क	अपठित अवबोधनम्	(10 अङ्काः)
खण्ड ख	रचनात्मकं कार्यम्	(15 अङ्काः)
खण्ड ग	अनुप्रयुक्त व्याकरणम्	(25 अङ्काः)
खण्ड घ	पठित–अवबोधनम्	(30 अङ्काः)

2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।

3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।

4) प्रश्न संख्या अवश्यं लेखनीया।

5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

(खण्ड–क) अपठित–अवबोधनम्

प्र0 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत–

(निम्नलिखित अनुच्छेद को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

महाराजः शिवराजः वीरः, सदाचारी, कुशलशासकः निपुणः राजनीतिज्ञः च आसीत्। सः अन्येषाम् अपि धर्माणां स्वधर्मम् इव आदरं करोति स्म। शत्रूणां स्त्रीणां च कदाचित् तिरस्कारं न करोति स्म। सः महान् साहसी गुणग्राही च आसीत्। तस्य साहसस्य अनेकाः कथाः आसन्। एतैः गुणैः एव सः प्रशंसनीयः अभवत्।

I एकपदेन उत्तरत– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1x2=2)**

i कः कुशलशासकः राजनीतिज्ञः च आसीत् ?

ii शिवराजः कैः प्रशंसनीयः अभवत ?

iii महाराजस्य नाम किम् ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– (पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए) **(2x2=4)**

i शिवराजः शत्रूणां स्त्रीणां च किं करोति स्म ?

ii महाराजः शिवराजः कीदृशः आसीत् ?

III *गद्यांशस्य एकं शीर्षकं लिखत– (गद्यांश का एक शीर्षक लिखिए।)* **(1x1=1)**

IV यथानिर्देशम् उत्तरत– (केवलं प्रश्नत्रयम् **)** **(1X3=3)**

i 'गुणैः' अस्य किं विशेषणपदं अत्र प्रयुक्तम् ?

(क) सः (ख) गुणग्राही (ग) एतैः (घ) एतम्

ii 'अनेकाः' अस्य किं विशेष्यपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(क) कथाम् (ख) आसन् (ग) साहसस्य (घ) कथाः

iii 'अभवत्' अस्य क्रियापदस्य किं कर्तृपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(क) सः (ख) वीरः (ग) निपुणः (घ) कथायाः

iv 'दुराचारी' अस्य किं विलोमपदम् अत्र प्रयुक्तम् ?

(क) सदाचारम् (ख) सदाचारेण (ग) सदाचारी (घ) सदाचारस्य

(खण्ड–ख) रचनात्मकं–कार्यम्

प्र0 2 पितरं प्रति लिखतम् पत्रम् मजूषायां प्रदत्त शब्दैः पूरयत – **(½X10=5)**

(अपने पिता जी को लिखे पत्र को मंजूषा की सहायता से पुनः लिखिए)

परीक्षाभवनतः

आदरणीयाः पितृचरणाः, तिथिः ....

सादरं प्रणामाः

अत्र कुशलं तत्र (1) –––––– । समाचारः अयम् अस्ति यत् मम (2) –––––– परिणामः उद्घोषितः। भवान् (3) –––––– प्रसन्नः भविष्यति यत् अहं (4) –––––– प्रथम–स्थानं प्राप्तवान्। सफलता –समाचारं (5) –––––– भ्रातॄन् भगिनीश्च श्रावयतु भवान्। पूज्यायाः मातृचरणयोः मम प्रणामः सन्तु।

भवताम् आज्ञापालकः पुत्रः

अनुजः

मातरम्, अर्धवार्षिकी–परीक्षा, अस्तु, ज्ञात्वा, परीक्षायाम्

प्र03 मंजूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पंचवाक्येषु चित्रवर्णनं कुरुत– **(1X5=5)**

(मंजूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पाँच वाक्यों में चित्रवर्णन कीजिए)

कक्षायाः, वातावरणम्, अध्यापकः, उत्तरपुस्तिकानि, वाचयति, अस्ति, केचित्, साहाय्यं, कुर्वन्ति

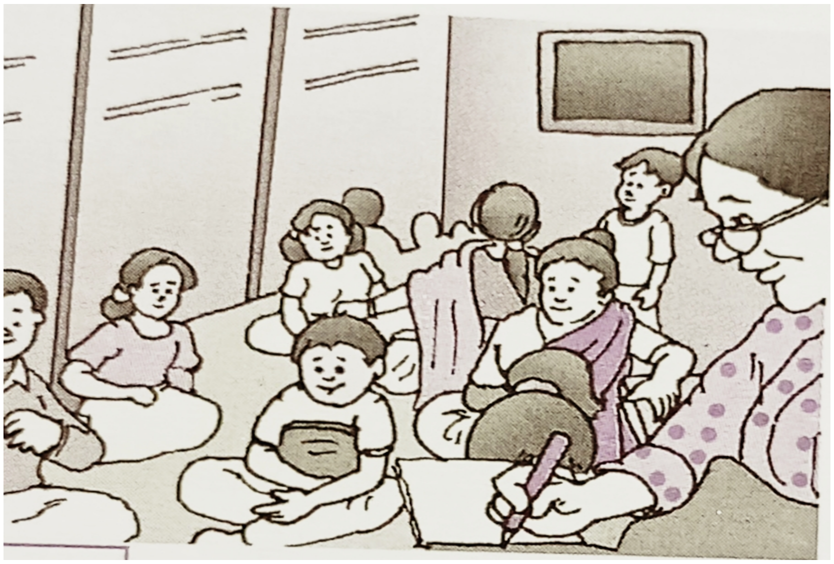

प्र0 4 अधोलिखितं संवादं मंजूषायां प्रदत्त शब्दैः सहायतया पूरयत– **(1X5=5)**

(निम्नलिखित वार्तालाप को मंजूषा की सहायता से पुनः लिखिए)

विशुः – भावुक! पश्यतु भवान्।

भावुकः – किम् ?

विशुः – उपवनस्य शोभाम्।

भावुकः – वसन्त–ऋतुः अस्ति। उपवनं तु नूनम् सुन्दरं भविष्यति एव।

विशुः – वसन्तं जनाः ऋतुराजः (1) —————— इति उचितम् एव।

भावुकः – आम्।

विशुः – अस्मिन् विषये तु कः अपि (2) —————— न अस्ति।

भावुकः – पश्यतु। सर्वत्र विविधानि पुष्पाणि (3) —————— ।

विशुः – आम्।

भावुकः – (4) —————— भारेण तु लताः नमन्ति एव।

विशुः – आम्।

भावुकः – वसन्तकालः तु (5) —————— कालः एव

विशुः – अत्र तु कोऽपि सन्देहः न अस्ति।

भ्रमणयोग्यः, विकसन्ति, पुष्पाणाम्, सन्देहः, कथयन्ति

(खण्ड–ग) अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्

प्र0 5 वर्ण–संयोजनं कुरुत– (वर्णों को जोड़कर लिखिए) **(½x4=2)**

i क् + अ + म् + अ + ल् + अ + म्

ii ब् + आ + ल् + इ + क् + ए

iii स् + अ + र् + इ + त् + आ

iv स् + आ + म् + अ + व् + ए + द् + अः

प्र0 6 अधोलिखित प्रश्नानां उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत–*(कोई पाँच)* **(1x5=5)**

(निम्नलिखित वर्णों से उचित विकल्प चुनकर प्रश्नों के उत्तर लिखिए)

i एतेषु वर्णेषु कण्ठ्यः कः वर्णः अस्ति ?

(क) ग् (ख) थ् (ग) ढ् (घ) म्

ii एतेषु वर्णेषु कः वर्णः तालव्यः **न** अस्ति।

(क) य् (ख) च् (ग) म् (घ) श्

iii एतेषु वर्णेषु कः वर्णः ओष्ठ्यः अस्ति ?

(क) य् (ख) छ् (ग) भ् (घ) श्

iv एतेषु कः मूर्धन्यः वर्णः एव अस्ति ?

(क) फ् (ख) लृ (ग) ल् (घ) ड्

v 'ब्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् अस्ति ?

(क) कण्ठः (ख) नासिका (ग) तालुः (घ) ओष्ठः

vi 'न्' इति वर्णस्य उच्चारणस्थानं किम् अस्ति ?

(क) मूर्धाः (ख) नासिका (ग) तालुः (घ) ओष्ठः

प्र0 7 अधोलिखितान् समयवाचकान् अंकान् पदेषु लिखत– *(कोई चार)* **(1x4=4)**

(अंकों में लिखे समय को शब्दों में लिखकर रिक्तस्थान को पूरा कीजिए)

i आचार्यः प्रातः (5:00) –––––––वादने उत्तिष्ठति।

ii सः प्रातः (6:15) ––––––– वादने वेदपाठं करोति।

iii सः मध्याह्ने (10:30) –––––– वादने नगरं गच्छति।

iv रात्रौ सः (7:45) –––––– वादने भोजनं करोति।

v रात्रौ सः (9:45) –––––– वादने शयनं करोति।

प्र0 8 अधोलिखित वाक्येषु रेखांकितपदानि शुद्धानि कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत– **(1X5=5)**

(निम्नलिखित वाक्यों में मंजूषा से उचित विकल्प चुनकर वाक्य को पुनः लिखिए) *(कोई पाँच)*

i सः मम कन्या अस्ति।

(क) ताः (ख) सा

(ग) ते (घ) तौ

ii उपवने सुन्दरे पुष्पाणि सन्ति।

(क) सुन्दराणि (ख) सुन्दरम्

(ग) सुन्दरा (घ) सुन्दरौ

iii अधुना त्वं किं खादामि ?

(क) खादति (ख) खादसि

(ग) खादन्ति (घ) खादावः

iv सः सिंहस्य बिभेति।

(क) सिंहेन (ख) सिंहम्

(ग) सिंहात् (घ) सिंहाय

v नीलः कमलं विकसति।

(क) नीलानि (ख) नीले

(ग) नीला (घ) नीलम्

vi पिता पुत्रं कथयसि।

(क) कथयामि (ख) कथयति

(ग) कथयन्ति (घ) कथयामः

प्र0 9 मंजूषातः उचितानि संख्यापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– **(½X6=3)**

(मंजूषा से उचित संख्यापद चुनकर रिक्तस्थान को पूरा कीजिए)

i वृक्षे —————— (1) काकः वसति।

(क) एकम् (ख) एका

(ग) एकः (घ) एकया

ii परिवारे —————— (6) सदस्याः सन्ति।

(क) षट् (ख) षटाः

(ग) षटति (घ) षटेत्

iii सहसा वृक्षे —————— (3) वानराः आगच्छन्।

(क) त्रीणि (ख) त्रीन्

(ग) तिस्त्रः (घ) त्रयः

iv ते वानराः —————— (1) चटकां अपश्यन्।

(क) एकाम् (ख) एकस्याः

(ग) एका (घ) एकः

v काकेन सह —————— (2) चटके अपि तत्र वसतः।

(क) द्वयम् (ख) द्वौ

(ग) द्वयोः (घ) द्वे

vi उद्याने ------ (7) बालिकाः खेलन्ति।

(क) सप्तम् (ख) सप्त

(ग) सप्तमी (घ) सप्ताः

प्र0 10 अधोलिखितानां धातूनां निर्देशानुसारं पदपरिचयं लिखत–*(कोई चार)* **(½x4=2)**

(निम्नलिखित धातुओं का पदपरिचय लिखकर रिक्तस्थान को पूरा कीजिए)

	क्रियापद	धातुः	लकारः	पुरुषः	वचनम्
i	अकरोत्	------	------	------	------
ii	कुर्वन्ति	------	------	------	------
iii	आगच्छत्	------	------	------	------
iv	निवसन्ति	------	------	------	------
v	गमिष्यति	------	------	------	------

प्र0 11 मंजूषातः उचितानि शब्दरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– **(1x4=4)**

(मंजूषा से उचित शब्दरूप चुनकर रिक्तस्थान को पूरा कीजिए) –*(कोई चार)*

i बालकः ------ नमति।

(क) मातरम् (ख) मात्रा

(ग) मातुः (घ) मात्रे

ii सः ------ सह गच्छति।

(क) भ्रातरि (ख) भ्रातुः

(ग) भ्रात्रा (घ) भ्राता

iii सीता ------ सह गच्छति।

(क) रामस्य (ख) रामेण

(ग) रामात् (घ) रामम्

iv ते ------ गच्छन्ति।

(क) नगरे (ख) नगरम्

(ग) नगरस्य (घ) नगराय

v ------- शोभा बलकाः भवन्ति।

(क) गृहम् (ख) गृहे

(ग) गृहस्य (घ) गृहाणि

(खण्ड–घ) पठित–अवबोधनम्

प्र0 12 अधोलिखितम् गद्याशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित गद्यांश को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

कालक्रमेण रमायाः पिता विपन्नः संजातः। तस्याः पितरौ ज्येष्ठा भगिनी च दुर्भिक्षपीडिताः दिवंगताः। तदनन्तरं रमा स्व–ज्येष्ठः भ्रात्रा सह पद्भ्यां समग्रं भारतम् अभ्रमत्। भ्रमणक्रमे सा कोलकातां प्रप्ता। संस्कृत वैदुष्येण सा तत्र 'पण्डिता' 'सरस्वती' चेति उपाधिभ्यां विभूषिता। तत्रैव सा ब्रह्मसमाजेन प्रभाविता वेदाध्ययनम् अकरोत्। पश्चात् सा स्त्रीणां कृते वेदादीनां शास्त्राणां शिक्षायै आन्दोलनं प्रारब्धवती।

1858 तमे खिष्टाब्दे सा विपिनबिहारी दासेन सह बाकीपुर–न्यायालये विवाहम् अकरोत्। सार्धैकवर्षात् अनन्तरं तस्याः पतिः दिवंगतः।

I एकपदेन उत्तरत– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(½X2=1)**

i कः विपन्नः संजातः ?

ii तस्याः पतिः कदा दिवंगतः ?

iii सा कदा कोलकातां प्रप्ता ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1X2=2)**

i रमाबाई केन सह विवाहम् अकरोत् ?

ii केन प्रभाविता सा वेदाध्ययनम् अकरोत् ?

iii 'पण्डिता' 'सरस्वती' इति उपाधिभ्यां का विभूषिता ?

III निर्देशानुसारम् लिखत– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1X2=2)**

i 'विपन्नः' इति शब्दस्य कः अर्थः ?

(अ) सम्पन्नः (ब) पिता

(स) निर्धन (द) संजातः

ii ब्रह्मसमाजस्य संस्थापकः कः आसीत् ?

(अ) स्वामी विवेकानन्दः (ब) स्वामी दयानन्दः

(स) राजा राममोहन रायः (द) स्वामी आत्मानन्द

iii रमाबाई केषां कृते आन्दोलनं प्रारब्धवती ?

(अ) स्त्रीणाम् (ब) पुरुषाणां

(स) भगिनी (द) भ्राता

प्र0 13 अधोलिखितं श्लोकम् ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित श्लोकांशं को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः।

सत्येन वाति वायुश्च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम्।।

धनधान्यप्रयोगेषु विद्यायाः संग्रहेषु च।

आहारे व्यवहारे च त्यक्तलज्जः सुखी भवेत्।।

I **एकपदेन उत्तरत–** (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(½x2=1)**

i पृथिवी केन धार्यते ?

ii केन वाति वायु ?

iii सत्येन कः तपते ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत–** (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1x2=2)**

i त्यक्तलज्जः कुत्र सुखी भवेत् ?

ii सर्वं कुत्र प्रतिष्ठितम् ?

iii सत्येन किं–किं भवति ?

III **उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत–** (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1x2=2)**

i 'सुखी' इति पदे किम् लिंगम् अस्ति ?

(अ) पुल्लिंग (ब) स्त्रीलिंग
(स) नपुंसकलिंग (द) किमपि न

ii 'सूर्यः' इत्यर्थे श्लोके किम् पदम् प्रयुक्तम् ?

(अ) पृथिवी (ब) वायुः
(स) रविः (द) धनम्

iii 'सत्येन' इति पदे का विभक्ति ?

(अ) तृतीया (ब) चतुर्थी
(स) द्वितीया (द) पंचमी

प्र0 14 अधोलिखितं नाट्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(निम्नलिखित नाट्यांश को ध्यान से पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

(केचन बालकाः काश्चन कालिकाश्च स्वतंत्रता–दिवसस्य ध्वजारोहण समारोहे सोत्साहं गच्छन्तः परस्परं संलपन्ति)

देवेशः – अद्य स्वतंत्रता–दिवसः। अस्माकं विद्यालयस्य प्राचार्यः ध्वजारोहणं करिष्यति। छात्राश्च सांस्कृतिककार्यक्रमान् प्रस्तोष्यन्ति। अन्ते च मोदकानि मिलिष्यन्ति।

डेविडः – शुचे! जानासि त्वम् ? अस्माकं ध्वजः कीदृशः ?

शुचिः – अस्माकं देशस्य ध्वजः त्रिवर्ण इति।

सलीमः – रुचे! अयं त्रिवर्ण कथम् ?

रुचिः – अस्मिन् ध्वजे त्रयःवर्णाः सन्ति, अतःत्रिवर्णः। किं त्वम् एतेषांवर्णानां नामानि जानासि ?

सलीमः – अरे केशरवर्णः, श्वेतः, हरित च एते त्रयः वर्णाः।

देवेशः – अस्माकं ध्वजे एते त्रयः वर्णाः किं सूचयन्ति ?

सलीमः – शृणुः, केशरवर्णः शौर्यस्य, श्वेतः सत्यस्य, हरितश्च समृद्धेः सूचकाः सन्ति।

I **एकपदेन उत्तरत**– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(½X2=1)**

i अस्माकं ध्वजः कीदृशः ?

ii अयं त्रिवर्ण कथम् ?

iii अन्ते कानि मिलिष्यन्ति ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत**– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1X2=2)**

i बालकाः बालिकाश्च कुत्र गच्छन्ति ?

ii त्रयाणां वर्णानां नामानि कानि ?

iii अस्माकं ध्वजे त्रयः वर्णाः किं सूचयन्ति ?

III **उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत**– (केवलं प्रश्नद्वयम्) **(1X2=2)**

i ''सोत्साहं गच्छन्तः परस्परं संलपन्ति।'' वाक्येऽस्मिन् क्रिया पदम् किम् ?

(अ) सोत्साहं (ब) परस्परं

(स) संलपन्ति (द) किमपि न

ii ''पाठशाला'' इत्यर्थे संवादे किं पदं प्रयुक्तम् ?

(अ) समारोहः (ब) दिवसः

(स) विद्यालयः (द) त्रिवर्णः

iii ''विद्यालयः'' इति पदस्य सन्धि–विच्छेदं किम् ?

(अ) विद्या + अलाय (ब) विद्या + आलयः

(स) विद् + आलयः (द) वि + द्यालये

प्र0 15 स्थूलपदानि आधृत्य विकल्पेभ्यः प्रश्ननिर्माणं कुरुत– (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)

(निम्नलिखित वाक्यों को उचित विकल्प से प्रश्ननिर्माण कीजिए) **(1X4=4)**

i **शत्रूणां** समक्षं विजयः सुनिश्चितः भवेत्।

(अ) केषाम् (ब) किम्

(स) कस्याः (द) काम्

ii रमाबाई **मुम्बईनगरे** 'शारदा–सदनम्' अस्थापयत्।

(अ) कुत्र (ब) कस्याः

(स) किम् (द) कम्

iii सरस्तीरे **धीवराः** आगच्छन् ।

(अ) का (ब) कदा
(स) काः (द) के

iv **श्रीकंठस्य** भवने सर्वविधानि सुखसाधनानि आसन्।

(अ) कस्य (ब) कस्याः
(स) कान् (द) कया

v **स्त्रियः** शिक्षां लभन्ते स्म।

(अ) कदा (ब) कः
(स) काः (द) केन

प्र0 16 अधोलिखितानि वाक्यानि घटनाक्रमानुसारं पुनः लिखत– **(½X8=4)**

(निम्नलिखित घटनाक्रम को समुचितक्रम में पुनः लिखिए)

i कूर्म हंसयोः सहायतया आकाशमार्गेण अगच्छत्।

ii पौराः अकथयन्–वयं पतितं कूर्मं खादिष्यामः।

iii कूर्मः हंसौ च एकस्मिन् सरसि निवसन्ति स्म।

iv केचित् धीवराः सरस्तीरे आगच्छन्।

v कूर्मः अन्यत्र गन्तुम् इच्छति स्म।

vi लम्बमानं कुर्मं दृष्ट्वा पौराः अधावन्।

vii कुर्मः आकाशात् पतितः पौरैः मारितश्च।

viii 'वयं श्वः मत्स्यकूर्मादीन् मारयिष्यामः' इति धीवराः अकथयन्।

प्र0 17 कोष्ठकात् क्रियापदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– **(1X5=5)**

(कोष्ठक से उचितपद चुनकर वाक्यपूर्ति कीजिए)

i एकस्मिन् वर्षे –––––– ऋतवः भवन्ति। (षट् / चत्वारः)

ii मासाः –––––– भवन्ति । (षोडश / द्वादश)

iii मम शरीरे –––––– हस्तौ स्तः। (द्वौ / पंच)

iv एकस्मिन् मासे ––––––– दिवसाः भवन्ति। (विंशति / त्रिंशत्)

v रमाबाई उच्चशिक्षार्थं कुत्र अगच्छत् ––––– ? (इंग्लैण्ड / जापान)

प्र0 18 समुचितमेलनम् कृत्वा लिखत– (वाक्यों का उचित मिलान कीजिए–) **(½X4=2)**

(अ) हरितवर्णः (क) प्रगतेः न्यायस्य च प्रवर्तकम्।

(ब) अशोकचक्रम् (ख) 22 जुलाई 1947 तमे वर्षे जातम्।

(स) त्रिवर्णः ध्वजः (ग) सुषमायाः उर्वरतायाः च सूचकः।

(द) त्रिवर्णध्वजस्य स्वीकरणम् (घ) स्वाधीनतायाः राष्ट्रगौरवस्य च प्रतीकः।

–––000–––